

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2005. október 24.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI
ÉRETTSÉGI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

OKTATÁSI MINISZTERIUM

Figyelem!

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A helyesírás és az íráskép minősítését l. a mellékletben!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Olvassa el figyelmesen az alábbi költeményt, majd válaszoljon a kérdésekre!

Ady Endre

Emlékezés egy nyár-éjszakára

Az Égből dühödtt angyal dobolt
 Riadót a szomorú Földre,
 Legalább száz ifjú bomlott,
 Legalább száz csillag lehullott,
 Legalább száz párta omolt:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.
 Kigyúladt öreg méhesünk,
 Legszebb csikónk a lábát törte,
 Álmomban élő volt a holt,
 Jó kutyánk, Burkus, elveszett
 S Mária szolgálónk, a néma,
 Hirtelen hars nótákat dalolt:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.
 Csörtettek bátran a senkik
 És meglapult az igaz ember
 S a kényes rabló is rabolt:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.
 Tudtuk, hogy az ember esendő
 S nagyon adós a szeretettel:
 Hiába, mégis furcsa volt
 Fordulása élt s volt világnak.
 Csúfolódóbb sohse volt a Hold:
 Sohse volt még kisebb az ember,
 Mint azon az éjszaka volt:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.

Az iszonyuság a lelkekre
 Kaján örömmel ráhajolt,
 Minden emberbe beköltözött
 Minden ósének titkos sorsa,
 Véres, szörnyű, lakodalomba
 Részegen indult a Gondolat,
 Az Ember büszke legénye,
 Ki, íme, senki béna volt:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.
 Azt hittem, akkor azt hittem,
 Valamely elhanyagolt Isten
 Életre kap s halálba visz
 S, íme, mindmostanig itt élek
 Akként, amaz éjszaka kivé tett
 S Isten-várón emlékezem
 Egy világot elsüllyesztő,
 Rettenetes éjszakára:
 Különös,
 Különös nyár-éjszaka volt.

(*Nyugat*, 1917)

Forrás: Ady Endre összes versei. A szöveget gondozta, és a jegyzeteket összeállította Láng József és Schweitzer Pál. Osiris Kiadó, 1997.

A kép forrása: www.kaposnet.hu/kata/ady

1. Az állandó költői jelenlét programját valló és megvalósító Ady 1915 tavaszán *A nagy Hítevő* címmel kívánt kötetet kiadni, de csak 1918 augusztus elején jelent meg a következő kötete, *A halottak élén* címmel. Értelmezze e kötet címét! Legalább két értelmezési lehetőséget említsen!

Válaszelemek:

- a cím utalás a kötet háborús tematikájú verseire;
- kiemeli – a korábbi címadási gyakorlatnak megfelelően – a kötet egyik cikluscímet is viselő versét;

- a címben megjelenik
 - a háborús halottakkal való azonosulás;
 - a magány, a betegség, az eljövendő halál érzete;
 - az „önhalottság”, a haláltánc motívuma.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

2. A költeményt egyik értelmezője „a fordulat versének” nevezi. A lírai én milyen szinteken mutatja be *fordulását élt s volt világnak*? Nevezzen meg három jelentésréteget!

Lehetséges jelentésrétegek:

- a békéből a háborúba;
- az életből a halálba;
- az ember nagyszerűségéből az ember kicsinységébe;
- a mindennapiságból a mitikus világba;
- a jelenből a végítéletbe.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3 jó válaszelem = 3 pont, 2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

3. *Az Égből dühödt angyal dobolt*

Riadót a szomorú Földre

A Biblia melyik részét idézi meg a költemény fenti két sora?

Újszövetség, Jelenések könyve; János jelenései, Apokalipszis

A helyes megoldásnak nem feltétele az Újszövetség megnevezése is, elég a konkrét könyv (Jelenések könyve, János jelenései, Apokalipszis) megnevezése.

Adható: 1, 0 pont. Téves, hiányzó válasz 0 pont.

4. A költemény legfontosabb szövegszervező alakzata az ismétlés.

a) Mi a szerepe a költeményben a refrénnek? Legalább három sajátosságot említsen!

Lehetséges tartalmi elemek:

- a refrén szerkezeti egységekre tagolja a verset;
- különböző gondolati egységekre osztja a költeményt;
- az emlék nyomasztó voltát sugallja;
- az emléktől való szabadulás lehetetlenségét árasztja;
- a változás végérvényességét rögzíti;
- meditatív szerepű.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3 jó válaszelem = 3 pont, 2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

b) Idézzon két további példát a versből az ismétlés különféle változataira! Nevezze is meg a retorikai alakzat fajtáját!

Lehetséges példák:

anafora (azonos sorkezdet): *Legalább..., Legalább, ..., Legalább.... / Minden..., Minden...*

szóismétlés: *Különös, különös*

tőismétlés: *rabló is rabolt*

alliteráció: *Hirtelen hars*

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válasz (az alakzat megnevezése helytálló példával) = 2 pont,

1 jó válasz (az alakzat megnevezése helytálló példával) = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

5. A költemény formája a szabad vershez közelít. Legalább három verstani jellegzetességgel igazolja az állítást!

Lehetséges tartalmi elemek:

– a különféle verselési lehetőségek váltakoztatása:

- kötetlen, anapestusokkal kevert időmértékes verselés;
- emelkedő és ereszkedő sorok váltogatása;
- 3/3/3 ütemhangsúlyos tagolás;
- 8, 9, 10 és 3 szótagos sorok rendszertelen váltakozása;
- erőteljes gondolatrítmus;

– tagolatlan strófászerkezet;

– a szabálytan sortávolságra – 3, 6, 7, 8 sorokra – visszatérő refrén változó hosszúságú szakaszokra tagolja a szöveget;

– szabálytalan rímelés.

Adható 3, 2, 1, 0 pont.

3 jó válaszelem = 3 pont, 2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

6. Az éjszaka-toposz gyakori az irodalom történetében. Soroljon föl – szerzővel és a mű címével – négy olyan példát a világ- és/vagy a magyar irodalomból, amelyben a mű szerzője elve vagy fontos motívuma ez a napszak!

Néhány lehetséges példa:

Szerző	A mű címe
Novalis	Himnuszok az éjszakához
Victor Hugo	Az éj, az éj, az éj
Vörösmarty Mihály	Csongor és Tünde
Ady Endre	Kocsi-út az éjszakában
Kosztolányi Dezső	Hajnali részegség
Tóth Árpád	Lélektől lélekgig
József Attila	Téli éjszaka, Külvárosi éj

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4 jó példasor: a szerző a mű címével = 4 pont,

3 jó példasor: a szerző a mű címével = 3 pont,

2 jó példasor: a szerző a mű címével = 2 pont,

1 jó példasor: a szerző a mű címével = 1 pont.

Téves, hiányos (a szerzőt vagy a mű címét elhagyó), hiányzó válasz = 0 pont.

7. 1915-ben írta Ady:

„Nem kívánok én egy előkelő Istent, de olyast, amilyen régen volt: köztetszésre találót. Szóval tényleg «át kell dolgozni» az Istent, aki kegyelmes és nekünk kell. De ne papírból egészítsék ki hiányait, s főképpen ne – szavakból. Mivel a háború után nagy mamlaszság lesz lelkünk sorsa, gondoskodjanak nekünk egy ösztönző, jó, derék, imádandó közös Istenről.”

Az Isten-ember kapcsolat milyen változatai jelennek meg Ady lírájában? Állításait három, különböző istenképet felmutató költemény megidézésével bizonyítsa!

Lehetséges tartalmi elemek:

- jóságos, könyörülő Isten (pl. *Az Úr érkezése; Köszönöm, köszönöm, köszönöm*);
- a hit paradoxonát kifejező istenviszony (pl. *Hiszek hitetlenül Istenben*);
- a gyermeki bizonyosság Istene (pl. *Kis, karácsonyi ének*);
- az egymásra találás vágya és reménytelensége (pl. *A Sion-hegy alatt*);
- az Istenre találás akarása (pl. *Istenhez hanyatló árnyék*);
- a büntető és szerető Isten (pl. *»Ádám, hol vagy?«*);
- az életet igenlő Isten (pl. *A vidám Isten*).

Adható 6, 4, 2, 0 pont. 5, 3 és 1 pont nem adható.

3 megállapítás 3 helytálló példával = 6 pont

2 megállapítás 2 helytálló példával = 4 pont

1 megállapítás 1 helytálló példával = 2 pont

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

Csak a példa vagy csak a megállapítás önmagában nem fogadható el.

Forrás: Távolság a csatatérről – 4. In: Ady Endre publicisztikai írásai. A válogatás, a szöveggondozás és a jegyzetek Vezér Erzsébet munkája. Szépirodalmi Könyvkiadó, 1987.

8. Ady kései költészetét az expresszionizmus is megéri.

a) Mi jellemzi az expresszionizmust az irodalomban? Legalább négy világképi és/vagy esztétikai-poétikai sajátosságot említsen!

Lehetséges válaszok:

- az avantgárd irányzat elnevezése a latin *expressio* (kifejezni) szóból ered;
- jellemzője a belső élményvilág intenzív kifejezése (erre utal a szó eredete);

világképi jellemzők:

- az ember szorongó látomásainak kivetítése;
- a világvége víziója;
- tiltakozás az elgépiesedett világ, a társadalmi igazságtalanság és háború ellen;
- szociális elkötelezettség, lázadó hang.

esztétikai, poétikai jellemzők:

- szabad vers; érzelmi túlfűtöttség, pátosz;
- formabontás, a megszokott logikát és szintaxist felborító mondatfűzés;
- extatikus metafora- és igealmozás;
- látomásos képalkotás.

Adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

4 jó válaszelem = 4 pont,

3 jó válaszelem = 3 pont,

2 jó válaszelem = 2 pont,

1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

b) Keressen a versben expresszív (nagy kifejező erejű) jegyeket! Legalább két sajátosságot említsen!

Lehetséges válaszelemek:

- rapszodikusság;
- a képek közötti asszociációs távolság;
- a képsíkok váltakozása (kozmosz, köznapi, elvont gondolati);
- zaklatott ritmika;
- hallucinatív elemek, éles hanghatások;
- az *ember* szó kiemelt használata;
- a diszharmóniát jelző oximoronok.

Adható 2, 1, 0 pont.

2 jó válaszelem = 2 pont, 1 jó válaszelem = 1 pont.

Téves, hiányzó válasz = 0 pont.

9. A háborúellenesség a Nyugat első nemzedékének meghatározó erkölcsi magatartásformája volt. Nevezze meg – teljes névvel – az alábbi idézetek szerzőit!

a)

Babits Mihály (*Húsvét előtt*)

Én nem a győztest énekelem,
nem a nép-gépet, a vak hőst,
kinek minden lépése halál,
tekintetétől ájul a szó,
kéznyomása szolgaság

b)

Tóth Árpád (*Elégia egy
rekettyebokorhoz*)

Ó, a vér s könny modern özönvizébe vetve
Mily szörnyű sors a sok szegény emberhajóé:
Tán mind elpusztulunk, s nincs, nincs közöttünk egy se,
Kit boldog Ararát várhatna, tiszta Nóé.

c)

– Hát tuggya, csendőr úr – mondta mégis, gyerekes mentegetőzéssel, mintha egy kicsit szépítgetni akarná magát – azelőtt én se tudtam vóna ránézni a gyilkosságra... Ha édesanyám csirkét ölt... vagy a feleségem: megmondhassák! én bizony oda se dugtam az orrom... de hát a háborúba sok mindent megszokik az ember, amiről nehéz osztán idehaza leszokni...

Móricz Zsigmond (*Szegény emberek*)

d)

Ady Endre (*Krónikás ének 1918-ból*)

Szegény emberek ölnek és csak ölnek
 S láz-álmaikban boldogan békülnek
 S reggelre kelvén megint megdühülnek,
 Kárhoznak, halnak, vadakká törpülnek.

Adható helyes válaszonként – a teljes név megjelölésével – 1, összesen 4 pont.

Forrás:

Babits Mihály összegyűjtött versei. A szöveggondozás Kelevéz Ágnes munkája. Osiris Kiadó, 2002.
 Tóth Árpád összegyűjtött versei és versfordításai. A szöveget gondozta és az utószót írta Papp Csaba.
 Osiris Kiadó, 2000.
 Móricz Zsigmond: Novellák II. A szöveget gondozta, és a jegyzeteket készítette Hegyi Katalin. Osiris
 Kiadó, 2002.
 Ady Endre összes versei. A szöveget gondozta és a jegyzeteket összeállította Láng József és Schweitzer
 Pál. Osiris Kiadó, 1997.

10. József Attila 1937-ben, az újabb világégés előestéjén – az *Ős patkány terjeszt kórt...* kezdetű **versében** – Ady Endre soraihoz hasonló gondolatot fogalmazott meg. **Hasonlítsa össze és értelmezze a részletek képi összetevőit!**

Véres, szörnyű lakodalomba
 Részezen indult a Gondolat,
 Az Ember büszke legénye,
 Ki, íme, senki béna volt

(Ady Endre)

Ős patkány terjeszt kórt miköztünk,
 a meg nem gondolt gondolat,
 belezabál, amit kifőztünk,
 s emberből emberbe szalad.

(József Attila)

Lehetséges tartalmi elemek:

- mindkét kifejtett költői képsor közös jellemzője, hogy egy-egy főnévi és igei alapmetaforára épül (*Adynál a Gondolat, Az Ember büszke legénye részezen indul...*; *József Attilánál az ősz patkány, a meg nem gondolt gondolat terjeszt kórt*);
- mindkét képsor tartalmi jellemzője, hogy az ember méltóságát a gondolatban, a gondolkodásban jelöli meg, és ennek veszélyeztetettségét jeleníti meg;
- az *Ady*-kép magába foglalja a háborúba induló katonák képzetét, de a legény szó utalhat a fiatalkori meggondolatlanságra, egyben az elvesztegetett életre; a háborúnak a lakodalommal való azonosítása *A halottak élén* című kötet egyik visszatérő képe;
- A *Gondolat* torzulását *Ady* a részegséggel példázza, *József Attila* a pestis képzetét idézi fel, utalva a meg nem gondolt gondolat járványszerűen gyors terjedésére és pusztító voltára;
- mindkét szövegrészlet képalkotása expresszív;
- a szerzői álláspont egyértelműségét a képalkotás közvetíti.

Adható: 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

Az Ady és a József Attila részletre vonatkozó

3-3 jó válaszelem = 6 pont

2-2 jó válaszelem = 4 pont

1-1 jó válaszelem = 2 pont

Téves, zavaros, hiányzó válasz = 0 pont.

A megoldás megítélése nem lehet a válaszelemek mechanikus összegzése.

Ha az egyik vagy másik idézet értelmezése hiányos, az értelemszerűen 1-1 pont levonásával jár.

Forrás: József Attila összes versei. A szöveggondozás Stoll Béla munkája. Osiris Kiadó, 1998.

A SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik.
2. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldást értékelni kell!
4. A helyes feladatmegoldáshoz elégséges a részletezett tartalmi elemek szűkebb köre, és természetesen helyes válaszok lehetségesek a megadott tartalmi elemeken kívül is.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat. A helyesírási hibapontok megállapításához a nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor és a szövegalkotási feladatok megoldásait együttesen kell figyelembe venni.
6. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
7. Az értékelő tanár a vizsgázó összpontszámát az emelt szintű vizsgadolgozat végén található táblázatban rögzíti.

Egy mű értelmezése

Értelmezze Petőfi Sándor költeményét mint az epigramma sajátos változatát! Mennyiben kötődik az alkotás a műfaji hagyományhoz, s miként tér el tőle? Milyen pályaképi és stílustörténeti okokkal tudja összefüggésbe hozni a klasszikus hagyományoktól való eltérést?

Petőfi Sándor: *A bánat? Egy nagy óceán*

A bánat? Egy nagy óceán.
S az öröm?
Az óceán kis gyöngye. Talán,
Mire fölhozom, össze is töröm.

Szalkszentmárton, 1846. [március 10. előtt]

Forrás: Petőfi Sándor összes versei. A szöveget gondozta és az utószót írta Kerényi Ferenc. Osiris Kiadó, 2004.
A kép forrása: mek.oszk.hu

Elérhető: 25 pont

(25–20 pont)

A vizsgázó az adott szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez) tartozó nyelvi, irodalmi tudás meggyőző alkalmazásával értelmezi a szöveget. Tanújelét adja ítézőképességének, kritikus gondolkodásának.

Az értelmezés lényegi állításai kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.

A gondolatmenet világos, a felépítés logikusan előrehaladó. A globális és a lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

Az értelmezés írója egyértelműen, folyékonyan fogalmaz.

Az írásmű nyelvi, stiláris regisztere egészében megfelel a feladatnak. A pontos mondat-szerkesztés és a szóhasználat választékossága lehetővé teszi az értelmes gondolatközlést.

(19–10 pont)

Az értelmezés tartja magát a tételben megjelölt szemponthoz (problémához, kérdéshez, összefüggéshez).

Van törekvés a logikus kifejtésre, de a példák, következtetések nem támasztják alá kellő mértékben az állításokat. Az írásmű nem tükrözi írója kellő mélységű tudását az adott témáról.

Az írásmű szerkezeti egységeinek aránya nem hibátlan *(pl. a vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, elvlassza a kevésbé lényegesektől; a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos)*.

A szókincs nem elég árnyalt, kifejező. Néhol mondat-szerkesztési hibák nehezítik az írásmű megértését.

Nyelvi-nyelvtani hibákat is tartalmaz a megoldás.

(9–1 pont)

Az adott szempontoknak megfelelő értelmezés, kifejtés nem eléggé igényes *(pl. általánosságok, önisméltés, fogalmi-tárgyi tévedés)*.

Önálló véleményt az írásmű nem tartalmaz.

A főbb gondolatok nem különülnek el egymástól világosan *(pl. irányváltások, összefüggésbeli hiányosságok)*.

A szegényes szókincs és az igénytelen mondat-szerkesztés akadályozza az árnyalt kifejezést.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.

Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a költemény a *Felhők*-ciklus darabja; a ciklus 66 darab 2-17 soros verset tartalmaz;
- a költemények háttérében magánéleti, világképi válság áll;
- a ciklus alaphangulata, hangneme egységes, az általános értékvesztésből következő világfájdalom és világuntság (spleen);
- a szemléletmódot a romantikus ironia hatja át: a bánat mint állandósult állapot és az öröm pillanatnyiséga, esetlegessége közti antitezis; az ellentétre való építkezés (öröm – bánat, óceán – gyöngy), melyet az első két sor azonos modalitású kezdése is hangsúlyoz;
- a ciklus formai-tartalmi útkeresés eredménye is;
- a folklór ihlette gondolati és formai harmónia, nyelvi egyszerűsödés helyébe a metaforikus-ság, a szavak jelentésének feldúsítása és a forma megbontása válik meghatározóvá;
- a verselésben az addig meghatározó ütemhangsúlyos helyett a jambikus lejtés kerül előtérbe;
- a formai és a műfaji kötöttségek feloldása a romantikus esztétika fontos törekvése;
- a ciklus epigrammatikus művei szakítanak a reformkori magyar romantikának Kölcsey és Vörösmarty által művelt epigrammaváltozatával, mely a műfajt egyértelmű erkölcsi és politikai-hazafias tanítások közvetítőjévé tette;

-
- a műfaji konvenciót tükröző elemek:
 - egyetlen gondolat tömör kifejtése;
 - szellemesség;
 - a terjedelem rövidsége;
 - a csattanószerű zárlat;
 - eltérés a műfaji hagyományoktól:
 - a gondolatmenet a teljes metaforákkal kifejezett általánosítástól halad az egyéni felé;
 - a lírai én nem általánosítja üzenetét, a konklúzió egyes szám első személyű marad;
 - részint egyéni poétikai útkeresés miatt, részint a romantika szerves forma iránti esztétikai igénye folytán szakít a hagyományokkal;
 - szakít a műfajhoz kötődő disztichonnal;
 - a tanító jelleggel vagy a lezárt csattanóval szemben a zárlat nyitott marad, s a befogadót önálló értelmezésre készíti.

Reflektálás egy jelenségre

A 66 híres magyar regény című könyv fűlszövegéből idézünk.

Az idézet alapján fejtse ki véleményét a szépirodalmi művek népszerűsítő kivonatairól! Milyen szerepet szán a kiadó e műnek? Milyen szempontokra nem tér ki a szöveg? Egyetért-e az ilyen típusú kiadványok tömeges megjelentetésével és felhasználásával? Véleményét érvekkel, magyarázatokkal támassza alá! Legalább egy példára is utaljon!

„A regények cselekményét felidéző írások nemcsak az emlékezetet frissítik föl, hanem újraolvasásra, esetleg az első olvasás élményére is csábítanak, mivel olyan érzékletesen, élvezetesen, az irodalomtudományi kutatásokon alapuló népszerű formában kínálják az elemezett műveket. [...] A kiadvány nem helyettesítheti a mélyebb elemzőköteteket, lexikonokat, de nagyon jól segítheti az olvasásra, a magyar irodalom szeretetére nevelés folyamatát.”

Az idézet forrása: www.bibl.u-szeged.hu/filo/bibl/91/91irod

Lehetséges tartalmi elemek:

Ha a jelölt egyetért a kivonatolás eljárásával, akkor érvei a következők lehetnek:

- a kivonat alkalmas és hasznos a mű főbb cselekményelemeinek felidézésére;
- a mű (a regény) történetének összegzése az újraolvasására készíti;
- az összefoglaló – a filmajánlóhoz hasonlóan – felkeltheti az olvasói érdeklődést;
- az összefoglalók valóban nem helyettesíthetik az elmélyült elemzést, de áttekintő, emlékeztető szerepük;
- az összefoglalók hasznosak, mert gyors és hatékony segítséget nyújtanak egy-egy dolgozat vagy akár az érettségi előtt a már olvasott művek cselekményének, a szereplők nevének felidézésével;
- a kivonat népszerűsíti szerzőt és művet;
- az elolvasott tartalmi összefoglalón kívül más művekre és szerzőkre is felhívja a figyelmet, tehát további „kereső” magatartásra ösztönöz;
- egy-egy frappáns összegzés nyelvi mintául szolgál/hat.

Ha a jelölt nem ért egyet a kivonatolás gyakorlatával, akkor az érvei a következők lehetnek:

- nem lehet tömöríteni, mert a mű esztétikai értéke a teljes szövegben rejlik;
 - a kivonattal sérül a mű koherenciája;
 - a poétikai megalkotottság a kivonatolt szövegben érzékelhetlenné válik;
 - lehetlenné válik a lélekrajz, esetleg feltáratlanok maradnak az ok-okozati viszonyok;
-

- megváltozik/hat az értelmezés;
- a tömörítés sérti a közös emlékezetet és a hagyományt;
- a lélektani, hangulati, világképi mozzanatok elvesznek;
- csökken az átélés lehetősége;
- számos olyan irodalmi mű létezik, amelyek nem cselekményes jellegűek (e műveknek esélye sincs a népszerűsítő „zanzásításra”);
- a kivonatok alkalmatlanok a művek alapos és élményszerű megismerésére;
- az eredeti mű olvasását és újraolvasását semmilyen összefoglaló nem helyettesítheti;
- a kivonatok, az összefoglalók a művek értelmezéséhez is hamis támpontokat adhatnak, mert csak a legfőbb cselekményelemeket közlik a befogadóval, így a mű sérül;
- az összefoglalók irányított olvasást eredményeznek, és ez szellemi lustaságra ösztönöz.

Elérhető: 20 pont**(20–15 pont)**

Az írásmű a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával, átgondolt és meggyőző gondolatmenettel reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre).

A vizsgázó tanújelét adja ítélőképességének, kritikus gondolkodásának, képes személyes reflexiókra, álláspont megfogalmazására.

A lényegi állítások kifejtettek, a példák, hivatkozások helyénvalóak, relevánsak. (Az állításokat támogató érvek közül egy sem alapul fogalmi, logikai tévedésen.)

A felépítés logikusan előrehaladó, a globális és lineáris kohézió egyaránt megvalósul a szövegben.

A nyelvi, stiláris regiszter egészében megfelel a témának, a témáról mondottaknak.

(14–10 pont)

A dolgozat a témához tartozó nyelvi, irodalmi tudás alkalmazásával reflektál a tételben megjelölt szempontra (problémára, kérdésre, összefüggésre), de érvei, példái nem mindig támasztják alá kellő mértékben állításait.

A vizsgázó törekszik gondolatai pontos és változatos kifejezésére, de előfordulnak felületes kijelentések (*pl. a gondolatok közötti összefüggés helyenként nem világos*).

Az írásmű nem mindig tükröz kellő mélységű és részletességű tudást, sem a dolgozatiró véleményét.

A vizsgázó nem fektet elég hangsúlyt arra, hogy a fontos dolgokat kiemelje, ezért a szerkezet nem hibátlan.

A szókincse nem eléggé árnyalt és kifejező.

Kisebb mondatszerkesztési, nyelvi, nyelvtani hiba is előfordul.

(9–1 pont)

A kérdés kifejtését, a reflexiók megfogalmazását akadályozzák az általánosságok, az önisméltás, esetleg tárgyi tévedés.

Az írásmű logikai érvelése, példái, hivatkozásai, az önálló vélemény megfogalmazása kevésbé meggyőzőek.

A főbb gondolatok nem különülnek el világosan egymástól.

Az író „elvész” a dolgozatban (*pl. irányváltoztatások, szövegösszefüggésbeli hiányosságok*).

A mondatok többnyire hosszadalmasak vagy zavarosak.

A nem eléggé változatos szókincs akadályozza az árnyalt kifejezést.

A hangvétel élőbeszéd jellegű, nem felel meg az írott művel szemben támasztott igényeknek, követelményeknek.
Gyakran fordul elő nyelvi-nyelvtani hiba.

Gyakorlati írásbeliség

Az iskola közösségének kell döntenie arról, hogy legyen-e a diákoknak saját színjátszókörük. A támogatók és az ellenzők nyilvános vitát indítanak.

Írjon hozzászólást az iskolai faliújságra a színjátszókör megalakítása érdekében! Írásában vegye figyelembe a nyilvánosságnak szánt szöveg műfaji sajátosságait! (Saját nevét ne szerepeltesse!)

Elérhető: 15 pont

(14–11)

Az írásmű tartalma megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek.

A tartalmi elemek meggyőzőek, hitelesek, életszerűek.

Az írásmű megfelel az adott szövegfajta, műfaj szerkezeti, nyelvhasználati, stílusbeli normáinak (pl. a levélnek, a vitaindítónak, a kérvénynek, a hozzászólásnak).

(10–5 pont)

Az írásmű tartalma lényegében megfelel a kommunikációs helyzetnek, a címzettnek, de az érvek, indoklások nem eléggé meggyőzőek.

Az adott műfaj szerkezeti és nyelvhasználati, stílusbeli normáiból egy-két elem nem teljesül, de értelemzavaró, félreértésre okot adó hiba nem fordul elő.

(4–1 pont)

A tartalmi indoklások nem elégségesek (pl. szegényesek, kevésbé életszerűek).

Valamely formai hiba miatt kommunikációs „zárlat” léphet fel, az írásmű nem alkalmas a kívánt cél elérésére.

Formai elemek:

- megszólítás, odafordulás a megszólítottakhoz;
- a megszólalási „pozíció” következetes képviselése, illetve indokolt váltása (pl. egyes szám első személy, többes szám első személy);
- köznyelvi regiszter (esetleg diáknyelvi elemekkel);
- aláírás vagy a megszólaló azonosíthatóságának jelzése.

Lehetséges tartalmi elemek:

- a téma, a döntési helyzet megjelölése;
- a döntés tétjének érzékeltetése;
- reagálás az ellenzők érveire (pl. a pénzügyi támogatás nehézsége; a diákok elfoglaltsága; megfelelő terem, színpad, infrastruktúra hiánya; a szövegtanulás (vélt) nehézségei; rivális javaslatok, pl. sportkör, informatika-kör);
- a hozzászóló támogató érveinek kifejtése (pl. önkifejezési és együttműködési lehetőség; élményszerzés és élményátadás; ismerkedés, az önbizalom növelése; a test- és mozgáskultúra fejlesztése, a gesztusnyelv elsajátítása; pályázaton való részvétel esélye; fellépési lehetőségek).

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibák jelölése

Bekezdés jele: fordított z-betű.

Nincs új bekezdés (álbekezdés):

Szövegbeli hiány jele: √

Egyéb szövegalkotási hiba jele: -----

Tartalmi hiba: _____

Szórend, mondatrend, a bekezdések sorrendje: 1. 2. 3.

Logikai hiba, ugrás a mondatok (tagmondatok) között: →

Logikai hiba, ugrás a bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: ↯

Logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔

A nyelvhasználati hibák jelölése: ~~~~~~

Egybeírás jele: ⊕

Különírás jele: ⊖

A helyesírási hibák jelölési formái: durva hiba: 3 vonalas aláhúzás, súlyos hiba: 2 vonalas aláhúzás, egyéb hiba: 1 vonalas aláhúzás.

Az íráskép értékelése

Teljesítményszintek

Az íráskép rendezett, olvasható.

Az íráskép rendezetlen: –1 pont.

Az íráskép helyenként nehezen olvasható, általában rendezetlen: –2 pont.

Az íráskép zömében alig olvasható és/vagy értelemzavaróan rendezetlen: –3 pont.

A helyesírási típushibák pontozása

Durva hiba (3 pont)

1. A mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban.
2. Az összeolvadás, a részleges hasonulás, az írásban jelöletlen teljes hasonulás és a kiesés hibás írásmódja
3. Kezdőbetűk tévesztése közhasználatú tulajdonnevek esetében
4. Kezdőbetű tévesztése tulajdonnévből képzett melléknév esetében
5. Igekötős igék hibás írása
6. Az *ly* - *j* hibás írása, az *ly* - *j* tévesztése szótőben és toldalékban, az *ly* - *j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése közhasználatú szavakban
7. Tagadószó egybeírása az igével
8. Felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 pont)

1. Közhasználatú szavak egybe- és különírása
2. Közhasználatú szavak elválasztása
3. Magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban

Egyéb hiba (1 pont)

1. Nem közhasználatú szavak durva hibái
2. Köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. *Világháború*, *Föld Napja*).

Központozási hiba (összesen 5 pont)

1. Mondatzáró írásjelek; tagmondatok közötti írásjelek; mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése.
 2. Egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése.
-

A helyesírási hibapontok kiszámítása

Fontos, hogy a helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is.

Ismétlődő hibáért minden hibatípusban csak egyszer számítható hibapont. Csak ugyanabban a szóban elkövetett megegyező hiba és a központoszási hibatípus számít ismétlődő hibának.

A közhasználatú szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy fogalomkincse közhasználatúnak tekintendő (pl. *metafora*).

A nyelvhelyességi hibát ne minősítsük helyesírási hibának.

Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat ugyanúgy durva, súlyos és egyéb hibatípusba soroljuk, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a jelölt emlékezetből idéz, és esetleg hibát vét, hibáit soroljuk az egyéb hibák közé. A költői–írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében viszont másként ítélandó meg, ezt a hibatípust a központoszási hibának megfelelően pontozzuk.

A helyesírási hibák szempontjából a szövegtértési és a szövegalkotási feladat megoldását együttesen kell figyelembe venni.

A vizsgázó összpontszámából maximum 15 vizsgapontot lehet levonni. (Tehát 29 vagy annál több hibapont esetén is értelemszerűen 15 vizsgapontot vonunk le.) A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá a következő módon történik:

Hibapont	Levonás
1–2	0
3–4	2
5–6	3
7–8	4
9–10	5
11–12	6
13–14	7
15–16	8
17–18	9
19–20	10
21–22	11
23–24	12
25–26	13
27–28	14
29–	15